

JANUŠEVEC

dvorca bile su ukrašene zidnim slikama vedutâ različitih gradova. Uz dvorac je park. U dvorištu su se nalazile skladne gospodarske zgrade, srušene poslije 1945. J. je dao podići oko 1830 — vjerojatno po planovima B. Felbingera — general Vrkljan, ministar nadvojvotkinje od Parme, Marije Lujze, druge Napoleonove žene. God. 1845. dvorac je kupio E. Corberon. Posjedovao ga je i Laval Nugent; poslije je često mijenjao vlasnike. U svibnju 1945. stradao je od eksplozije, godinama je razgrađivan. Obnova još nije dovršena.

LIT.: Dvorac Januševac 1828, Zagreb 1962. — L. Dobronić, Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba, Zagreb 1971, str. 102–105. — M. Obad Šćitaroci, Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja, Zagreb 1991.

JANJEVO, gradić na Kosovu, *Jl* od Prištine. Naselje je osn. u srednjem vijeku uz bogate rudnike olova i srebra. Prvi se put spominje 1303. kao naselje s kat. crkvom Sv. Nikole u kojemu su živjeli i Sasi. Rudarstvo se u Janjevu nastavlja i pod tur. vlašću, a posebno je bio razvijen zlatarski zanat; poč. XVIII. st. rudarstvo naglo propada. — Barokizirana župna crkva ima vrijednu crkv. opremu (liturgijsko posuđe, rad domaćih zlatara te kipovi Majke Božje i Sv. Antuna).

R.

JANJIĆ, Ratko—Jobo, slikar (Split, 2. X. 1941). Diplomirao je na Akademiji u Zagrebu 1965 (V. Parać). Bio je suradnik Majstorske radionice K. Hegedušića 1966–71; član lik. grupe »Biafra« 1970–71. Boravio je u Francuskoj, Indiji i Kini. Opredijelio se za poetiku nove figuracije i povezao stav pop-artističke ravnodušnosti prema suvremenoj civilizaciji s

R. JANJIĆ-JOBO, *Koncert za papigu*

kritičkim ukazivanjem na njezinu otuđenost (*Protestni autoportret*, 1967; *Tim za koji navijam*, 1969). U njegovim crtežima i uljima dotiču se poetsko i objektivističko, lirizam i problematika zbilje (*Koncert za papigu*, 1970; *Napuštanje Mediterana*, 1976). Samostalno je izlagao u Zagrebu, Splitu, Rijeci, Novom Sadu i Pekingu. Bavi se grafičkim oblikovanjem, scenografijom i restauriranjem umjetnina.

LIT.: V. Maleković, Janjićeve imaginarne plovidbe, *Vjesnik*, 4. XI. 1987. — M. Arsić, Prostorne skrivalice, *Dnevnik* (Novi Sad), 7. XII. 1980. — Z. Rus, Ratko Janjić—Jobo (katalog), Novi Sad 1980.

Z. Poz.

JANJINA, selo usred poluotoka Pelješca. Na Gradini iznad mjesta bilo je obitavalište Plereja, a u okolici je pronađeno više grobnih gomila i nalaz grčko-ilir. novca. Kraj crkve Sv. *Stjepana* na groblju otkriveni su zidovi rim. ladanjske vile i nadgrobne stele iz I. st. Važni su ostaci predromaničke crkvice Sv. *Jurja* s kasnosrednjovj. grobljem; na ulomcima oltarne pregrade urešene pletrom je i natpis donatora Petra. Nad ulazom u bivšu kneževu palaču uzidan je rustični reljef sa sjedećim likom Sv. Vlaha. U selu ima lijepih kapetanskih kuća iz XIX. st.; dominira historičistička crkva Sv. Vlaha.

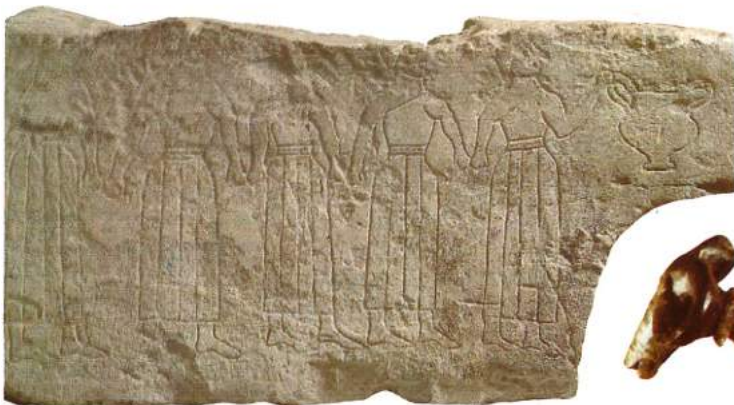
LIT.: N. Z. Bjelovučić, Ruševine crkvice sv. Jurja u Janjini iz IX ili X vijeka, SHP, 1928, 1–2. — C. Fisković, Arheološke bilješke s Pelješca, *VJAH*, 1953. — I. Fisković, Pelješac u protopovijesti i antici, Pelješki zbornik, 1976, 1. — V. Sokol, Kasnosrednjovjekovna grobišta i nadgrobni spomenici Pelješca, ibid.

Va. K.

JAPODI, ilir. pleme na prostoru od Notranjske do desne obale Une, i od gornjega toka Kupe, Korane i Mrežnice do Velebita. Tragovi protojapodske i japodske kulture najbrojniji su u Lici, pa se prostor između Velike i Male Kapele i Plješevice na S te Velebita na J smatra središnjim japodskim područjem i kolijevkom njihove kulture, koja se razvijala od ← X. do I. st. U mlade željezno doba (← III. st.) u japodskoj su kulturi izraženi keltski, a u prvoj pol. ← II. st. rim. utjecaji. Nakon uništenja njihova zadnjega uporišta *Metuluma* (vjerojatno Viničica kraj Josipdola u Lici), Oktavijan August ← 35. zauzima cijelo japodsko područje. J. su uglavnom stočari i svoja naselja podižu uz kraška polja, dok se na prirodnim brežuljcima nalaze japodske gradine okružene i utvrđene zidinama (suhozid). Zdanja su pravokutna oblika, s temeljima od kamena, nadzidom od balvana (Veliki i Mali Vital u Prozoru kraj Otočca, Crkvina u Kompolju, Veliki i Mali Oblaj kraj Vrhovina, Velika i Mala Karaula i Stražbenica kraj Gospića). Pronađeni su i stanovi u spiljama (ukupno 35), koji su služili kao sklonište pastirima (Pećina u Ličkom Lešću, Cerovačka donja spilja kraj Gračaca, Petrićeva i Gligina spilja kraj Studenaca, Golubinjača kraj Kosinja). Nekropole su uvijek u blizini gradina. U kasno brončano i početkom starijega željeznog doba tumul je često grobnica za više osoba; umrli su spaljivani, a njihov se pepeo pohranjivao u keramičke žare ili su se pokapali u rake ograđene neobrađenim kamenjem. Od ← VIII. do ← III. st. pokapa se u tzv. ravnim nekropolama, svrstanim po krvnom srodstvu unutar zajed-

JAPODSKA BRONČANA KAPA. Zagreb, Arheološki muzej

JAPODSKA URNA IZ RIBIČA KRAJ BIHAĆA. Sarajevo, Zemaljski muzej

JAPODI, lijevo: perla s tri lica, desno: antropomorfna figurica. Zagreb, Arheološki muzej

JAPODSKA FIBULA IZ JEZERINA KRAJ BIHAĆA. Sarajevo, Zemaljski muzej

ničke nekropole. U tom razdoblju češći je običaj pokapanja, a od ← III. st. do dolaska Rimljana spaljivanja, što se dovodi u vezu s jačim keltskim utjecajima. Japodske nekropole pružaju obilje arheol. nalaza (nakit i dijelovi odjeće), nađenih u nekropolama u Prozoru, Kompolju, Vrepcu, Smiljanu i Širokoj Kuli.

Umjetnost Japoda raznolika je i po sadržaju i po načinu izraza. Najčešće upotrebljavaju broncu, željezo, srebro, rjeđe zlato, jantar i staklo. Zbog blizine bos. rudnika prerada bronce ima posebnu važnost u japodskoj proizvodnji oruđa, oružja i nakita. Već koncem ← VIII. st. postoje lokalne radionice u kojima se lijevaju brončane fibule i drugi ukrasni predmeti (Prozor). U starije željezno doba nakit i dijelovi odjeće su masivni i ukrašeni urezanim geometrijskim ornamentom, a poslije se primjenjuje tehnika iskucavanja i lijevanja (brončane kape, oglavlja, pektoral i dr.). Omiljeni materijal je jantar od kojega se izrađuju jednostavne ogrlice, ali i ornamentom ukrašena zrna na fibulama, te životinjske i ljudske figurice (konji iz Vrepcu). Posebno mjesto među japodskim spomenicima zauzimaju urne od kamena, ukrašene ffigurativnim prizorima vezanim za kult mrtvih, koji su izvedeni urezivanjem ili u plitkom reljefu. Nađene su u okolini Bihaća (Jezerine, Ribić, Golubić) i u Lici (Široka Kula, Vrebać, Komić). One su najvjerojatnije domaćega podrijetla i izraz su autohtonoga likovnog shvaćanja, a od polovice II. st. padaju pod utjecaj rim. umjetnosti.

LIT.: V. Hoffiller, Predhistorijsko groblje u Smiljanu kod Gospića, VJHAD, 1905. — M. Šeper, Ilirski šljemovi i dijamanti, Hrvatski zmaj, 1944. — D. Sergejević, Japodske urne, GZMBiH, 1950. — D. Rendić-Miočević, Srebrne naušnice nepoznatih japodskih radionica, Arheološki vestnik (Ljubljana), 1953. — R. Drechsler-Bižić, Naselje i grobovi praistorijskih Japoda u Vrepcu, VJAM, 1958. — Ista, Istraživanje nekropole praistorijskih Japoda u Kompolju, ibid., 1961. — Z. Marić, Japodske nekropole u dolini Une, GZMBiH, 1968. — B. Raunig, Japodska nekropola na Crkvinu u Golubiću, ibid. — R. Drechsler-Bižić, Cerovačka donja špilja, ibid., 1970. — Ista, Nekropola prah. Japoda u Prozoru kod Otočca, ibid., 1972—73. — I. Šarić, Japodske urne u Lici, ibid., 1975. R. D. B.

JAPODSKE URNE, kameni sepulkralni spomenici u obliku četvrtasta kovčega izrađena od jednog bloka lapora. S gornje su strane jedan do dva uklesana četverokutna udubljenja u koja se polagao pepeo umrlih. Na prednjoj su strani tzv. *ante* (istake), a poklopac ima oblik krova na dvije vode. Plohe na okomitim stranama ukrašene su urezanim ili plastičnim figurama i prikazima usko vezanim za pogrebne kultove i rituale te čine manje-više originalan umjetnički izraz autohtone kulture Japoda. Najveći broj japodskih urni potječe s raznih lokaliteta u Bihaćkom polju (Golubić, Ribić, Pritoka—Jezerine, Ripač, Založje, Privilica) a u novije vrijeme nađene su i u Lici (Široka Kula, Komić, Kosinj). Po načinu ukrašavanja, mogu se

podijeliti u dvije vremenske skupine. Starije urne (od ← VI. do ← IV. st.) obuhvaćaju primjerke čiji su ukrasi stilski i sadržajno pod utjecajem arhaj-ske grčke, a djelomično i situlske umjetnosti toga vremena. Najčešći su motivi heroizirani pokojnik koji prima vrč iz ruku živog srodnika (Ribić), povorka ratnika na konjima (Založje, Ribić) ili usamljeni ratnik-pokojnik koji odlazi na konju u podzemni svijet (Golubić, Ribić), scena libacije, tj. izlivanja žrtvene tekućine (Ribić) ili povorka žena, vjerojatno narikača (Ribić). Skupini mlađih, nastalih u rim. doba (I—IV. st.), pripadaju urne s natpisima na lat. jeziku (Pritoka—Jezerine, Doljani, Golubić, Široka Kula), često s posvetnom formulom *D(is) M(anibus)*, a ukrašene su geometrijskim ornamentima i prizorima iz svakodnevnog života (rozete, ptice, dupini, čovjek koji alatom obrađuje drvo i sl.).

LIT.: D. Sergejević, Japodske urne, GZMBiH, 1949—50. — I. Čremošnik, Ploča sa japodskim konjanicima iz Založja kod Bihaća, ibid., 1959. — B. Raunig, Japodski sepulkralni i sakralni spomenici, Starinar (Beograd), 1972. — B. Čović, Od Butmira do Ilira, Sarajevo 1976. — Japodske urne u Lici, VJAM, 1975. — S. Kučko, Simboli religijskog identiteta u japodskom funeralnom kultu, Radovi. Filozofski fakultet — Zadar, 1990, 29. R. D. B.

JARAK, Vjekoslav Božo, skupljač umjetnina i teolog (Oplićići kraj Stoca, 15. XI. 1931). Studirao teologiju u Sarajevu, Zagrebu te u Ljubljani, gdje je doktorirao. Profesor je na Franjevačkome teološkome fakultetu u Sarajevu. Od sred. 50-ih godina skuplja djela suvremenih hrv. slikara i kipara; najveći dio svoje zbirke darovao je svjetovnim i crkvenim ustanovama — općinama Bugojno, Stolac i Neum, franjevačkim samostanima (na Plehanu kraj Dervente, na Bistriku u Sarajevu, Mostaru), biskupiji u Mostaru i dr. Njegovom je zaslugom otpočeo poč. 60-ih godina prodor modernih lik. strujanja u sakralne prostore BiH. D. H.

JASCHKE, Franz, austr. slikar (Rosental u Poljskoj, 1775 — Beč, 6. XI. 1842). Od 1794. studirao na Akademiji u Beču. Pratio je nadvojvodu Ludviga na putovanju po krajevima duž tadašnje turske granice (1807—08). Slikao je krajeve, gradove i nar. nošnje u gvašu i akvarelu koje je prenosio u kolorirane bakropise i objavio u Beču 1821 (*National-Kleidertrachten und Ansichten von Ungarn, Siebenbürgen, der Militärgrenze und der Bukowina*). Skupina od 37 gvaševa i akvarela starih gradova i prirodnih znamenitosti pretežno Hrvatske (Moderna galerija, Zagreb) ima znatnu dokumentarnu vrijednost, a dokazuje i umjetničke kvalitete njegova klasicističkoga topografskoga vedutnog slikarstva.

LIT.: J. Uskoković, Franz Jaschke (katalog), Zagreb 1977. — M. Schneider, Gradovi i krajevi na slikama i crtežima od 1800. do 1940, Zagreb 1977. R.